

Muzeul de Artă din Craiova (Foto: Georgiana Oprescu)

Eseu

Emanuel D. Florescu

Rodica Grigore

Poezie

Carmen Firan

Elena Ștefoi

Adrian Sângeorzan

Dan Duțescu

Ioan Lascu

Dodo Niță

Ion Parhon

Gabriela Rusu-Păsărin

Emilian Ștefăruță

Proză

Andrei Codrescu

Horia Dulvac

Florea
FIRAN

Sorin Alexandrescu

Critic literar și eseist, lingvist, semiotician și traducător, Sorin Alexandrescu se afirmă încă de la debutul editorial cu unul dintre cele mai importante studii monografice dedicate lui William Faulkner, distins în 1950 cu Premiul Nobel, considerat „grandios și epopeic”. În aceeași linie se înscriu și studiile sale în română, franceză și olandeză *Cer și pământ*. *Lumi imaginare* (1991), *Paradoxul român* (1998), *Privind înapoi, modernitatea* (1999), *La modernité à l'Est* (1999), sau cele dedicate lui Mircea Eliade și Emil Cioran din volumul *Identitate în ruptură* (2000), precum și *Mircea Eliade dinspre Portugalia* (2006). În 1969 este invitat ca lector de limba și literatura română la Universitatea din Amsterdam, unde se stabilește, susținând în același timp, pe o perioadă de cinci ani, un post similar la Universitatea din Groningen. În 1985 dobândește cetățenia olandeză. Nu cere azil politic și nu este un emigrant „tipic” pe motive politice.

Sorin Alexandrescu s-a născut la 18 august 1937 în București, într-o familie de intelectuali. Tatăl,

Constantin Alexandrescu, magistrat, mama, Cornelia-Corina, născută Eliade, este sora lui Mircea Eliade. După absolvirea Liceului „Mihai Viteazul” (1955), se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București și obține licența în 1959. Își începe activitatea ca bibliograf la Biblioteca Academiei Române (1959-1962) și colaborează la alcătuirea volumului *Bibliografia Literaturii Române 1948-1962*, coordonat de Tudor Vianu. Devine apoi cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei Române, sub conducerea lui G. Călinescu (1963-1966), iar din acest an lector la Catedra de literatură universală și comparată a Facultății de Filologie condusă de Tudor Vianu (1966-1969). Se bucură de atenția unor importanți profesori precum Al. Rosetti, Mihai Pop și Tudor Vianu, al căror discipol devine, lui T. Vianu îi editează opera, în colaborare cu Matei Călinescu și Gelu Ionescu. În această perioadă susține o intensă activitate publicistică dovedind înclinație pentru aspectele teoretice ale receptării literare.

Continuare în p. 2

Constantin Cubleşan – <i>Eminescu și filosofia</i>	p. 4
Adrian Cioroianu – <i>Cum era printre copiii-decreței. Amintiri din cealaltă Românie</i>	p. 5
Mihai Ene – <i>Călătorii livrești</i>	p. 9
Dan Ionescu – <i>Adolescența surprinsă liric de Nichita Stănescu</i>	p. 10
Dumitru Radu Popa – <i>Incertul viitor al unor muzee americane</i>	p. 11
Constantin Zărnescu – <i>Aforismele și textele lui Brâncuși</i>	p. 21

Coloariile
Scrisul Românesc
– 2020

Viitorul culturii
în era post-pandemică

p. 9

Ilan Averbush – *Cât de departe pot ochii vedea*, Texas

Sumar

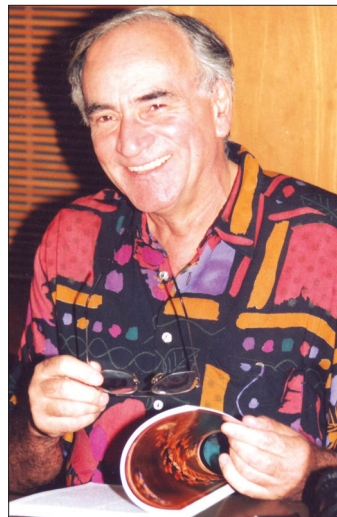
- Florea Firan, Sorin Alexandrescu** / pp. 1-3
Constantin Cubleșan, Eminescu
 și filosofia / p. 4
Adrian Cioroianu, Cum era printre copiii-
deceței. Amintiri din cealaltă Românie /
 pp. 5-6
Elena Ștefai, Poeme: De pe altă planetă,
Ceremonie aniversară, În cerc, Femeia
senegaleză, Frig african / p. 6
Andrei Codrescu, Bio-Poezie (III) / p. 7
Ioan Lascu, O literatură a fantasticului / p. 8
Mihai Ene, Călătorii livrești / p. 9
Red., Colocviile Scribul Românesc 2020:
Viitorul culturii în era post-pandemică / p. 9
Dan Ionescu, Adolescența surprinsă liric
de Nichita Stănescu; „Cronicari” de Urmuz.
O scurtă privire asupra fabulei / p. 10
Dumitru Radu Popa, Incertul viitor al unor
muzee americane / p. 11
Adrian Sângeorzan, Poeme: Întoarcere la
natură, Pădure de cremene, Furtuni de
nisip, Șoareci / p. 12
Carmen Firan, Poeme: Alte timpuri, Nu
toate visurile se trag din vise, Echinocliu,
Paradoxuri, Cum citești, Timp puțin / p. 13
Constantin Zărnescu, Aforismele și textele
lui Brâncuși. Povestea cărții / p. 14
Gabriela Rusu-Păsărin, Biografeme
epistolare sau despre relația timpului
intim cu timpul social / p. 15
Dan Duțescu, Poeme: Aștept un tren...,
Oglinda din vis..., Cartea iubirii / p. 16
Red., Cărți primite la redacție / p. 16
Emanuel D. Florescu, Prețul libertății / p. 17
Rodica Grigore, Un nume asemenea unei
patrii / pp. 18, 19
Dodo Niță, Cine a fost Damian
Izverniceanu / p. 19
Horia Dulvac, Lovitura fatală. M-am pus
pe tăcut / p. 20
Ion Parhon, Boemul unei „generații de aur”
 / pp. 21, 23
Florea Firan, Tudor Gheorghe – 75 / pp. 22, 23
Red., Okeanos: „Familia” / p. 23
Emilian Ștefărtă, Art-Terapia antivirală / p. 24

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Sorin Alexandrescu

Prefațază volume de George Eliot, Henry James, Mircea Eliade, Elsa Triolet, John Updike, René Wellek sau traduce (singur sau în colaborare) din George Meredith și John Ruskîn. Toate acestea îi vor fi de folos în pregătirea monografiei *William Faulkner* (1969), o imersie în hățișurile unor semnificații complexe și contradictorii, traversând interpretări într-o imensă bibliografie critică dedicată marelui scriitor. Prin această lucrare amplă (576 p.), Sorin Alexandrescu urmărește de fapt

„destinul ciudat” al operei faulkneriene în critica secolului, cum mărturisește în partea de început, lucrare distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică literară. O versiune revăzută o publică la Paris în 1971. Cartea se înscrie în bibliografia de referință a scriitorului american, din care citează un fragment revelatoriu:

„Eu cred că omul nu numai va dura, ci va și învinge. El este nemuritor nu pentru că este singura, dintre toate ființele, a cărei voce este inepuizabilă, ci pentru că are un suflet, un spirit capabil de compasiune, și sacrificiu, și rezistență. Datoria poetului, a scriitorului, este să scrie despre aceste lucruri. Este privilegiul lui, acela de a-l ajuta pe om să reziste, îmbărbătându-i inima, amintindu-i curajul și onoarea, și speranța, și mândria, și compasiunea, și mila, și sacrificiul, care au fost gloria trecutului său. Vocea poetului trebuie nu numai să înregistreze suferințele omului, ci trebuie să fie unul din reazemele lui, din pilonii lui de susținere, prin care omul va dura și va triumfa.”

Volumul capătă caracter științific prin citări și parafrazări din opiniile exegeților faulknerieni, precum și trimiteri comparatiste la mari scriitori ai literaturii universale, între care Dostoievski, cel mai frecvent menționat. În finalul monografiei se relevă că Faulkner a creat „un cosmos artistic de-o neegalată valoare, în literatura americană și poate și în cea europeană a veacului nostru. Odată cu trecerea anilor, și a ... exegezelor, statura scriitorului continuă să crească. Unul dintre puținii clasici necontestati ai literaturii moderne a și luat loc în compania marilor nume: Sofocle, Shakespeare.”

În 1967 Sorin Alexandrescu publicase în colaborare cu Ion Rotaru volumul *Analize literare și științifice*, una dintre cele mai căutate cărți în învățământul preuniversitar, urmat de alte lucrări: *Romanul realist al secolului al XIX-lea*, în colaborare cu Dan Griorescu, (1971) în care semnează partea a II-a, *Realismul critic și Antologia Poetică și Stilistică. Orientări moderne*, în colaborare cu Mihail Nasta (1972), în care semnează o substanțială *Introducere în poetica modernă* propunând sincronizarea sociologiei, a criticii literare într-un „limbaj unificat”, aplicând noi metode de cercetare a literaturii. În 1986 fondează Asociația olandeză de Semiotică al cărei președinte devine, iar patru ani mai târziu pune bazele Institutului de Cercetări Științifice și Arte în cadrul Universității din Amsterdam al cărei director va fi până în 1994. Prin activitatea sa de cercetare în acest domeniu se păstrează în spațiul literaturii române unde publică importante studii.

După '89, în articole și interviuri interpretează ca pe o „eroare istorică” faptul că intelectualitatea română „a părăsit câmpul de bătaie în loc să rămână pe loc, chiar dacă ar fi fost învinsă”. La Universitatea din Amsterdam pune bazele Asociației Internaționale de Studii Române pentru a promova studiile de romanistică și a atrage scriitori români. La Congresul al II-lea al Asociației între →

Scribul Românesc Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. Tomescu.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de Florea Firan

Editată de: Fundația – Revista
Scribul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:

Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Dumitru Radu POPESCU
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:

Mihai ENE
Oana BĂLUICĂ
Mihai FIRICĂ
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:

Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela RUSU-PĂSĂRIN

Corectură:

Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare computerizată:

Georgiana OPRESCU

Arhivă online:

Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația: Craiova

Str. Constantin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scribulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascribulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scribulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
apartine integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

Abonamente

la Scribul Românesc

Abonați-vă la revista „Scribul Românesc” și veți avea
un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua
proprie și Poșta Română, se pot achita și la sediul revistei
sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700,
Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxe incluse este de 100
lei. Pentru abonații din străinătate este de 140 \$ sau de 125 €.
Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax. 0251.413.763

→ participanți se aflau A. Marino, N. Manolescu, V. Căndea, M. Martin, M. Zamfir. După evenimentele din 15 nov. 1987 de la Brașov începe să publice articole și comentarii politice în presa olandeză, iar un an mai târziu pune bazele unui Comitet pentru drepturile omului din România (Coemenië Comite) din care fac parte oameni politici și de cultură din Olanda și editează revista „Roemenië Bulletin” (1989-1991; 1995-1999). Împreună cu Dumitru Țepeneag, Bujor Nedelcovici și Nicolae Breban încearcă în 1989 să formeze „Societatea Scriitorilor Români din Exil”.

La declanșarea evenimentelor din decembrie 1989 vine în țară însoțit de un gazetar olandez și printr-o serie de articole în presa olandeză inițiază un Comitet pentru renovarea și modernizarea Bibliotecii Centrale Universitare din București incendiată la revoluție, determinând Guvernul olandez să doneze două milioane de guldeni. În Olanda publică două antologii: *Dichters uit Roemenië (Poeti din România)*, 1976, și *Roemenië. Verhalen van deze tijd (Proza din România)*, 1988. Editează volumul *Transformational grammar and the Rumanian language*, 1977, care cuprinde opt studii de lingvistică semnate de cunoscuți lingviști între care și româncă Sanda Golopenția-Eterescu, stabilită în America.

Sorin Alexandrescu semnează prefața la volumul de versuri *Moartea citește ziarul*, de Mircea Dinescu, interzis în România și publicat în limba română ca supliment al revistei olandeze „International Journal of Rumanian Studies”, pe care o conducea, volum apărut în țară abia în 1990, la Cartea Românească. În perioada 1976-1995 publică în Olanda o serie de studii și articole pe care le reunește în volumul *Paradoxul român* (Ed. Univers, 1998), relevând faptul că geografia și istoria au plasat România între Europa centrală, Europa răsăriteană și Balcani, asemeni unei „insule de latinitate pierdute într-o mare slavă și ungară”. Acest paradox S. Alexandrescu și-l numește „paradoxul apartenenței simultaneității”. Al doilea paradox privește integrarea românilor în timp, în istoria europeană, subliniind că „marile etape ale culturii occidentale nu există ca atare în România”, ci numai elemente ale acestor etape și numește „paradoxul simultaneității”. Autorul susține că absența unei Renașteri sau a unui Baroc românesc nu împiedică apariția unor umaniști precum Dimitrie Cantemir și că literatura română, cu excepția lui Eminescu, nu aparține unui singur curent literar și ca atare curentele literare pot fi definite doar prin „texte nu și prin autorii lor”. În alte capitole sunt analizate condițiile în care s-a realizat Unirea din 1918, România interbelică democratică – cu referiri la partidele politice – analizând un alt paradox care îl impresionează, respectiv „căderea în premodern a elitelor românești, cele mai moderne ca formație, cu prilejul mai fiecărei crize politice”. Acest paradox explică „precaritatea statului și sfârșirile interioare ale culturii române moderne”. Sunt prezentate apoi o serie de personalități din această perioadă: *Carol al II-lea*, „un erou

ratat”, *Dubla structură a lui Antonescu* (*Vidul de putere, Un regim totalitar, Antonescu și Hitler*), *Fenomenul legionar* și relațiile lui Mircea Eliade cu mișcarea legionară (*Miopia politică a lui Mircea Eliade, O polemică în jurul lui Eliade*), ultimul capitol fiind dedicat istoriei Partidului Național Țărănesc Creștin și Democrat din România, cu Anexa *Rămas bun, Domnule Coposu*, semnată: Sorin Alexandrescu, profesor la Universitatea din Amsterdam, consilier pentru România al Partidului Creștin-Democrat Olandez.

În 1999 îi apare volumul *Privind înapoi, modernitatea* (Ed. Univers), eseuri scrise inițial în franceză, engleză și olandeză în perioade și circumstanțe diferite și manifestând, cum menționează autorul, preocuparea pentru ceea ce este modern în istoria și cultura română începând cu sec. XIX până la Al Doilea Război Mondial. Motourile de la începutul cărții, din Cioran și Eliade, scriitori cărora autorul le consacră cea mai mare parte a volumului, esențializează spiritul studiilor:

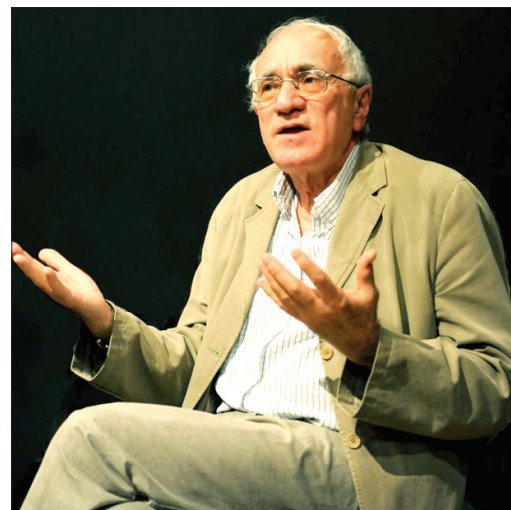
„Dacă nu aș fi român decât prin defecte, și tot aș iubi această țară împotriva căreia sunt înverșunat dintr-o nemărturisită iubire.” E. Cioran;

Trebuie să iubești România cu frenezie, s-o iubești și să crezi în ea împotriva tuturor evidențelor – ca să poți uita gradul de descompunere în care am ajuns.” M. Eliade.

Sorin Alexandrescu analizează *modernismul* ca mișcare literară apărută sub diferite denumiri în Franța, Spania, Anglia și Italia, cu extindere apoi în Germania și Austria, cuprinzând între cele două războaie mondiale aproape toată poezia și proza europeană, de la Eliot și Proust, de la Musil și Pirandello, și subliniază că în România literatura urmează aceeași dezvoltare, prin scrierile moderniste ale lui Macedonski, urmat de Arghezi, Blaga, Barbu, Camil Petrescu, Mateiu Caragiale sau Mircea Eliade. Alte eseuri privesc momentele de evoluție a României pe calea modernității, primul despre Războiul de Independență și receptarea lui de contemporani, apoi momentul „Junimii” cu discursurile politice, culturale și teoretice ale lui Maiorescu, Petre Carp, Eminescu. Capitolele dedicate lui Eliade (*Dialectica fantasticului, Pe strada Mântuleasa, Spre o examinare filosofică a operei*) și Cioran (*Portretul gânditorului ca tânăr exilat, Cioran sau a doua zi după revoluție*), dau substanță și valoare cărții.

Sorin Alexandrescu apreciază că opera lui Cioran prezintă o „omogenitate surprinzătoare a temelor și atitudinilor” și analizează scrierile sale românești ceea ce duce la descoperirea unui „Cioran înainte de Cioran” și un Cioran „secret, chinuit de istorie..., obsedat, în sfârșit, de trecerea de la o identitate națională la alta”.

În *Dialectica fantasticului* realizează un portret a lui Mircea Eliade de mare sensibilitate și profunzime, deosebit de atâtea altele, personalitatea savantului apărând ca „specific românească. Dincolo de o prodigioasă prezență internațională, scriitorul și savantul continuă să gândească și să creeze în cadrul unor structuri românești, evidente în operele lui literare (scrise, toate, în limba maternă) și,

cred, în însuși stilul personalității sale”.

Volumul *Identitate în ruptură. Mentalități românești posibile*, tradus în românește de autor în colaborare cu Mirela Adăscăliței și Șerban Anghelescu (Ed. Univers, 2000), cuprinde articole și interviuri realizate mai ales după 1989 în care discută identitatea românească, susținând că „identitatea noastră, ea însăși un produs cultural, prezintă, de altfel, atât continuități, cât și discontinuități. Există, astfel, o anumită continuitate a mentalităților românești postbelice, expresia lor în diverse forme de cultură și în atitudinile intelectualilor, în primul rând al scriitorilor, față de putere și societate”.

Volumul *Mircea Eliade, dinspre Portugalia* (Humanitas, 2006) prezintă perioada 1941-1945 când scriitorul este atașat cultural la Lisabona, venit de la Londra unde fusese numit de Carol al II-lea într-o funcție asemănătoare. Demis din această funcție de guvernul procomunist de la București în 1945, Eliade pleacă la Paris pe 16 septembrie, ca exilat. Puternic marcat de intrarea României în sfera de influență sovietică, de teama că nu se mai poate întoarce acasă și de suferința pricinuită de moartea soției sale, Nina, va trăi momente grele. După câteva articole de ziaristică și istorie, între care *Românii, latinii Orientului* și *Salazar și revoluția în Portugalia*, cartea comentează *Jurnalul portughez* inedit în limba română și păstrat fără nicio modificare.

Sorin Alexandrescu revine frecvent în țară, este profesor asociat al Universității din București și Constanța, cooptat în bordul unor societăți științifice și al unor instituții politice, iar între 1998-2000 consilier pentru cultură și educație al președintelui Emil Constantinescu. În 1992 este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România și Premiul Grupului pentru Dialog Social continuând să fie o prezență activă în viața culturală. Din 2001 se stabilește definitiv în România și fondează, împreună cu Dan Grigorescu, Mihai Zamfir, Laura Mesina, Vlad Alexandrescu, Vasile Morar și Petre Zoe, Centrul de Excelență în Studiul Imaginii pe lângă Universitatea din București.

Figură solidă a scenei culturale românești și europene, profesor dedicat și cercetător pasionat al curentelor literare moderniste, Sorin Alexandrescu are prestanță și își păstrează statura intelectuală, fără să fie intimidat de schimbări istorice și tulburări politice. ■

Constantin
CUBLEȘAN

Eminescu și filosofia

Incisprezece eseuri, publicate de-a lungul anilor în diverse reviste culturale și literare (începând cu 1986, până azi, 2020, în „Manuscriptum”, „Astra”, „Academica”, „Caiete critice”, „Contemporanul”, „ProSaeculum” și „Luceafărul”, cele mai multe) alcătuiesc sumarul unui, cel puțin, interesant volum de exegeze și mărturii memorialistice privitor la elaborarea unor volume din seria academică de *Opere* ale lui Mihai Eminescu, la care a fost participant (cu aviz direct la conținutul filosofic al scrierilor marelui poet), datorat Acad. Alexandru Surdu, *Eminescu și filosofia* (Ed. Ardealul, Târgu Mureș, 2020).

Problematica filosofică din poeziile, proza și publicistica lui Eminescu a fost abordată nu o dată de către numeroșii interpreți critici ai acestuia dar, parcă, niciodată cu o atât de afectuoasă căldură și cu un unghi de abordare atât de diferit, ca în demersurile acestea. Câteva punctări metodologice, privind transcrierea și pregătirea pentru tipar a textelor în limba germană, sunt agrementate cu evocarea colaborării, alături de Constantin Noica, acestuia făcându-i astfel și un sugestiv profil portretistic, aparte stăruind asupra dificultăților de lecțiune ca și a identificării autorilor din care studentul de la Viena și Berlin, și-a extras idei, pe care, nu puține, le-a comentat în paralel, fugar (toate figurând în volumul *Fragmentariu*, editat de D. Vatamaniuc, în paralel cu elaborarea seriei de opere), eseistul angajând sugestii și soluții proprii de reală utilitate.

Nu mai puțin folositoare sunt precizările asupra colaborării lui Eminescu la *Lexiconul Brockhaus*, înlocuindu-l, la sugestia lui T. Maiorescu, pe A. D. Xenopol, aflat în suferință. Precizări utile se fac în privința apărării mentorului „Junimii”, atacat pe motive de plagiat, de un anume G. Zotu, pentru volumul de *Logică* al acestuia, tipărit în 1876, și care constituie, de fapt, un curs universitar, în care figurează numeroase texte, citate din diverși autori pe care îi menționează în finalul volumului, citate care în corpusul acestuia nu sunt marcate cu respectivele ghilimele. Analizând cu acribie profesională și în detalii, întregul demers al lui Mihai Eminescu în demolarea opiniilor lui D. Zotu, Alexandru Surdu ajunge la concluzia memorabilă: „Polemica lui Eminescu cu Zotu (...) pune în evidență faptul incontestabil că la acea dată Eminescu dispunea de o pregătire filosofică serioasă care îi permitea să intervină în discuții referitoare la problemele speciale ale acesteia”, oferindu-i prilejul de a-și etala cunoștințele filosofice și de a ni se înfățișa în postura inedită de filosof”.

Dar, mult mai interesante sunt interpretările, din perspectiva filosofului, a scrierilor publicistice și poetice ale lui Eminescu, pe care le dezvoltă Alexandru Surdu. Așa, bunăoară,

se referă la *Structura pentadică a „Luceafărului”*. Urmărind construcția în cinci timpi ai poemului, comparativ cu basmul lui Kunisch, ține să precizeze, de la bun început: „această structură pentadică, proporționată cantitativ, nu mai are nimic comun cu structura basmului original, că este, cu alte cuvinte, creația proprie a lui Eminescu”. Odată stabilit acest fapt, vine să abordeze „semnificația filosofică a pentadei”. Urmând, așadar, tot analitic: „În mod șocant, prima parte a poemului ne amintește de punctul de plecare al *Logicii* lui Hegel. «Ființa pură, zice filosoful, constituie începutul, deoarece ea este deopotrivă atât gând pur, cât și nemijlocitul nedeterminat și simplu». Opusă ființei pure este neființa, dar astfel încât, în puritatea lor, nedeterminată încă, tind să se identifice una cu cealaltă, să alcătuiască un întreg sau o unitate, care este devenirea”. În această idee sunt parcurse explicit toate cele cinci etape ale poemului, demonstrând astfel că: „Făcând abstracție de analogia cu *Logica* lui Hegel, mecanismul dialectic al poemului (geneza „lui”) îl constituie (1) *opoziția* a două entități nedeterminate care tind să formeze o unitate, (2) una dintre entități, cea negativă, încearcă să învingă opoziția, pe când cealaltă rămâne pasivă. Apoi fiecare dintre cele două entități își primesc determinațiile proprii; (3) una a finitudinii și pasiunii, alta (4) a eternității și răcelii, pentru a se confrunta apoi (5) într-o opoziție declarată”.

În demersul său analitic, Alexandru Surdu vorbește despre *Hiperexactitate și perfecțiune* la Mihai Eminescu („Perfecțiunea este idealul oricărui creator, cea artistică a oricărui poet”), în această cheie trebuind a judeca *gesturile* tânărului Eminescu înainte de îmbolnăvirea sa („Eminescu a renunțat la școală, dar nu la învățătură”, făcând trimiterea tranșantă: „Cine crede că Leibniz, Descartes sau Newton au învățat în școală ceea ce i-a interesat pe fiecare, se înșală”). Iată cum, înaintând pe firul interpretărilor filosofice al comportamentului poetului, Alexandru Surdu are explicații de profunzime, dincolo de verdicturile medicale privitoare la boala propriu-zisă a acestuia: „Eminescu se simte bine în domeniul creației poetice. Aici scrie despre cine vrea și despre ce vrea. Și o face așa cum îi place lui, pe-ndelete, fără grabă, cu reveniri; taie și rescrie, până când începe să-i sune lui cum trebuie, adică bine și tot mai bine, până spre perfecțiune. Și este obsedat de gânduri, zi și noapte. Încearcă să doarmă, stinge lumânarea și astupă soba, dar gândurile îl năpădesc, și scrie pe-ntuneric. Șade închis ca un sihastru, consumă din grăsimi, ca ursul în bârlog, până când nu mai rezistă și trebuie să iasă în lume. Și îl lovește peste față lumina zilei ca un bici”. Iată un portret, în felul lui insolit, dar cu tușe aplicate cu

multă afectivitate. Și, pe același ton continuă definirea *angajamentelor* umane ale acestuia: „Cât a depins de el însuși, Eminescu a știut să «fugă» de necazuri. Se ducea la cursuri multe, chiar prea multe (cel puțin pentru zilele noastre), dar nu la cele obligatorii, ci doar la cele care îi plăceau, la care citea și în plus, copia cărți și articole, și chiar le traducea pe unele, fără să-l intereseze consecințele curriculare, cum le zice astăzi, adică diplomele și premiile. De ce? Ca să nu fie supus la presiuni, ca să nu facă ceea ce nu îi plăcea, ceea ce nu era compatibil cu firea lui, adică să ducă până la exactitate și perfecțiune un lucru considerat inutil, nu în genere, ci pentru sufletul său, pentru simțurile sale, pentru obiectivul său ideal de poet. Și o spune adesea el însuși, așa cum numai el putea să o spună. Și anume, că se apropia de gândirea unui filosof, a lui Kant, de exemplu, numai dacă îl interesa în mod special, dacă se simțea atras de aceasta și atunci încerca «renașterea intuitivă a gândirii lui în mintea mea, cu mirosul specific de pământ proaspăt al propriului meu suflet». Ceea ce dovedește o bună cunoaștere de sine, o cunoaștere a propriilor sale trăsături de caracter accentuate: hiperexactitatea, năzuința spre perfecțiune și emotivitatea sau sensibilitatea sentimentală excesivă, care, întredolaltă, l-au condus pe culmile cele mai elevate ale poeziei”.

Tot de o înțelegere afectivă a angajamentelor în actualitatea sa, a lui Eminescu, este și analiza participării acestuia cu texte la *Lexiconul* german, din care și reține câteva pasaje pe care le consideră semnificative pentru obiectivitatea și acribia din totdeauna. Așa, prezentarea Bucureștiului la sfârșitul secolului al nouăsprezecelea: „Ca aspect exterior, B/ucurești/ forma mai demult o stațiune de tranziție între Orient și lumea occidentală și mai are încă și în prezent în cea mai mare parte caracterul unui mare oraș agricol. Cele 25 000 de case sunt în mare parte construcții proaste, B/ucurești/ are 114 biserici grecești și trei catolice, câte o casă de închinare luterană, calvină și armeană, 10 sinagogi, 20 de case de rugăciune evreiești, 40 hoteluri mai importante, 10 cafenele, 60 de grădini mai mari particulare, 645 de străzi cu o lungime de 203 114 metri, din care 119 460 metri sunt pietruiti, 2 hale comerciale, 6 piețe publice, 7 curți bisericesti, 1 universitate, 2 licee, 2 gimnazii inferioare, 1 seminar teologic, 1 școală comercială, 2 școli superioare de fete, 1 școală medicală-chirurgicală și o școală de medicină veterinară, 1 conservator, 1 școală de pictură, un Institut macedo-român, 16 școli elementare pentru băieți și 14 pentru fete, 12 librării, 14 tipografii, 6 institute de litografie, o bibliotecă națională, un muzeu zoologic-mineralogic și unul de antichități, începuturile unei galerii de tablouri și 8 spitale mari și bine dotate. Este reședința principelui român, sediul mitropolitului, al guvernului” ș.a.m.d.

Eseurile dlui Alexandru Surdu au farmecul îmbinării analizei și a considerațiilor de ordin filosofic cu memorialistica și mai ales cu apropierea sufletească de scrierile lui Eminescu. Totul cu elevație și pătrunzătoare observații analitice. ■

Cum era printre copiii-decreței

Amintiri din cealaltă Românie

Adrian
CIOROIANU

Liceul a fost o fericire, eu fiind într-o clasă cu 7 băieți și 25 de fete (actualul *Colegiu Național „Elena Cuza”* din Craiova, profil filologie-istorie). Profesorii mei de liceu erau, profesional vorbind, mai buni decât unii dintre profesorii universitari pe care îi întâlnesc azi (nu numai în România!). Aveam note bune (cred că am luat bacalaureatul cu o notă foarte mare), dar am convingerea că le luam mai curând prin privirea mea relaxată asupra vieții decât prin toceală. Prin clasa a XI-a am scris un text, așa, foarte pretențios, ceva cu istorie și cu filosofie, și l-am trimis la „poșta redacției” la săptămânalul *Suplimentul literar-artistic al „Scânteii tineretului”*, iar minunatul om care e criticul literar Alex. Ștefănescu mi-a răspuns ceva gen „Sunteți un elev educat și inteligent, scrieți foarte bine, dar aveți grijă să nu copiați stilul lui Octavian Paler!”. Adevărul este că eu eram atunci mare cititor și admirator al lui Octavian Paler și clar că era vizibil acest lucru. Peste ani, m-am întâlnit și cu Octavian Paler (și i-am spus despre admirația mea), și cu Alex. Ștefănescu – pe acesta din urmă îl iubesc enorm, am devenit prieteni, mai merg din când în când prin uriașa lui grădină, ba chiar m-a provocat relativ recent la partidă de tir cu pistolul (nu mai spun rezultatul, îi las lui supliciu de a-și aminti!).

Aveam blugi în liceu, dar cred că eram mai atent la ciorapii-plasă ai unor colege decât la blugii mei. Oricum, rețin că blugii costau exorbitant, la drept vorbind: pe la mijlocul anilor '80, o pereche de blugi ajungea până spre 800 de lei (!) – adică între o treime și un sfert dintr-un salariu bun! Sau, altfel spus, niște blugi făceau cât 8-10 pachete de țigări *Kent* sau *Rothmans*. Când eram mai copil, blugii îi luam din *Piața sârbilor* de la Drobeta-Turnu Severin, unde mergeam o dată pe an, vara, cu părinții. Când eram mai adolescent, blugii și țigările le cumpăram de la unele studente grecoace de la Medicina din Craiova, altfel fete foarte sufletiste, care învățau și românește!

Primul contact cu Istoria a fost o ilustrație dintr-o revistă „*Magazin istoric*” pe care o citea unul dintre bunicii mei. Dintr-o dată, atunci, pe la doi sau trei ani, mi-a fost clar că Istoria e, de fapt, o fabuloasă poveste! Culmea e că părinții mei m-au lăsat să-mi urmez această idee, de a studia Istoria, chiar dacă asta, practic, mă predispucea la a ajunge profesor, măcar o vreme, pe undeva prin Harghita sau Covasna. Ca să te întorci ca profesor în orașul natal (cum speram) îți trebuiau lungi ani de zile, marile orașe fiind închise pentru absolvenți. Dar, cum se spune, berzei chioare îi face Dumnezeu cuib: în cazul promoției mele, N. Ceaușescu ne-a ajutat

nesperat de mult – pentru că a murit pe când începeam noi facultatea!

Facultatea de Istorie din București, după liceul din Craiova, a fost al doilea tărâm magic pe care am ajuns. Sper ca odată să pot scrie pe larg despre minunații mei profesori. De exemplu, imaginați-vă că în toamna-iarnă lui '89 aveam un profesor de filosofie (și *marxism*), pe nume Stepanescu, care venea la ore și ne spunea „Stimați studenți, rog închideți geamurile alea, că răcesc oamenii din stația de autobuz!”. În sala noastră de curs era atât de frig încât des-

Student la Căminul din Grozăvești (1992)

La balul de sfârșit de liceu cu diriginta (Ortansa Ștefănescu) și câteva colege

chideam geamul spre stația de peste drum de statuia lui Mihai Viteazul, tocmai pentru a mai intra ceva din căldura soarelui! Calitatea multor profesori era mai presus de orice comentariu – persoane, uman și profesional vorbind, care mi-au dat convingerea că, întâlnindu-i, am fost un om norocos. Am avut note bune în facultate, dar n-am avut obsesia notei 10. Dacă, în sesiunea din iunie, luam 9 sau 8 la un examen, nu veneam la mărire în septembrie – ci preferam să mă prăjesc la mare. În facultate am făcut o mulțime de lucruri, am deschis o mulțime de uși. Am fost și *disc jockey* prin discoteci, am

scris prin diverse ziare (precum „*Cotidianul*”, creat de Ion Rațiu, unde doi oameni aleși, Paul Lăzărescu și Dan C. Mihăilescu, m-au încurajat enorm, cerându-mi texte), am colaborat și la Programul 3 (de tineret) de la Radio București (cu Doina Berchină, regretatul Sebastian Sârcă etc.) – cu alte cuvinte, am gustat din plin libertatea & haosul acelor primi ani '90 și de multiplele deschideri care se profilau.

E adevărat că unii profesori au remarcat plăcerea mea de a preda (făceam, anual, practică pedagogică, prin diverse licee). Și există patru oameni cărora le datorez decizii fundamentale: trei din facultatea din București (Zoe Petre, Lucian Boia, Dinu C. Giurescu etc.) –, ei fiind cei care au propus reținerea mea în facultate, ca preparator, apoi asistent, apoi lector etc. Iar al patrulea personaj e profesorul Bogumil Jewsiewicki Koss, de la Universitatea Laval din Québec, Canada, coordonatorul tezei mele de doctorat. Excelent profesor, polonez prin naștere, fugit de comunism din țara lui, acest domn mi-a propus în 1996 să rămân în Canada și să lucrez într-un centru de *Istorie a memoriei* pe care tocmai îl înființa. Aveam 29 de ani. N-am rămas acolo, nu regret, dar încărcătura pozitivă a acelei propuneri m-a ajutat ani la rând după. Tinerii au nevoie de astfel de încurajări. Când am ajuns ministru de externe, urma să merg la facultatea din Québec, să-mi revăd profesorul și să țin un discurs studenților; când am ajuns ambasador la UNESCO, unul dintre primele mesaje a fost către proful meu din Canada.

În anul în care am terminat facultatea am avut cinci propuneri de angajare (e un detaliu pe care mi-e și jenă să-l spun studenților de azi): la Facultatea de Istorie, la Programul 3 al Radio București (chiar am fost la un fel de interviu cu Paul Grigoriu și Jana Gheorghiu, alți minunați oameni!), la Institutul de Studii Sud-Est Europene (unde era director admirabilul Alexandru Dușu), la Institutul Național de Istorie (director era un alt lord al istoriei, Șerban Papacostea) și la ziarul „*Cotidianul*”, important atunci (primul ziar românesc care a introdus imagini color, printre altele – ceea ce azi pare banal!).

Nu era numai meritul meu: era societatea românească în tranziție, deschideri existau în toate domeniile, era nevoie de oameni tineri pentru direcții ce fuseseră înghețate vreme de decenii etc. Când am devenit student, anul I din facultate avea 50 de nume – iar la examen am fost 13 sau 14 candidați pe loc (la Drept sau la Medicină erau până spre 25/loc; nu mai vorbim de IATC/Actorie, unde erau sute de candidați pe câteva locuri).

Continuare în p. 6

**Elena
STEOI**

Poezie

De pe altă planetă

Mă-ntreabă și pe-aici oamenii
cum de unde sunt ce-i cu mine
cine-mi urmează

celor tineri și prea îndrăzneți
le răspund că vin de pe altă planetă
cu sângele infestat de-o boală istorică
și că tot neamul meu se află
la adăpost în mrejele veșniciei
bătrânilor care vor să știe
cu tot dinadinsul unde îmi este perechea
le declar că tocmai am aruncat-o
de pe umerii mei zburători
din înalturi în largul Oceanului

și unii și alții se uită la mine
cum și eu mă uitasem odată demult
la gândacul dolofan care-a dat buzna
în holul unui bloc comunist
să-și sfârșească zilele la căldură
sub tălpile celor grăbiți
într-o dimineață de iarnă

fîr-ar să fie
decât să ai grijă de adevăr
mai bine te-apuci să spargi ouă
de țeasta lui Michiduță
ca să vezi cum răsare din fiecare
câte-un pui de metaforă

Ceremonie aniversară

amurgul hohotește peste Ocean
în spatele publicului
tribuna e pregătită
în fața piscinei de lux
trompetiștii fac poze

cu tălpile înfipite soldățește-n gazon
cu privirea în larg
un adolescent ține strâns
steagul alb-verde să nu-l ia vântul

cu el cu tot
îl străjuiesc 55 de fătuci
țanțoșe foc împărțite în grupuri regionale
costumate la fel purtând fiecare pe piept
un nume de țară și-n gând
jurământul c-o să scape de ea
pe vreo mare scenă a lumii

bucate și muzici diversitate terapeutică
ritmuri aniversare cuvântări pe măsură
zero toleranță pentru corupție
integrare aducătoare de bogăție
idealuri unitate valori întru neatarnare
descântec de leac contra imigrației ilegale

toate câte le auzisem pe celălalt mal
două decenii fără fastul fără risipa
de energie de-aici
și m-au făcut să-mi iau câmpii
către deșert către zidul cel înșorit
unde nu pe mine mă reprezintă

În cerc

după un an de băjbăială prin locuri noi
m-am întâlnit cu girafa girafelor
antrenată pentru trasul în poză
mai ceva ca un top model

așteaptă zi lumină fără nici o iluzie
să fie poftită în cadru grăbit și stângaci
de toți burtoșii cocoșații flămânzii
de perfecțiune și echilibru

s-a uitat și la mine cu zâmbet nemeritat
știa că linia destinului său
statuară dulceagă semeț africană
avea să măture straturi de zgură
de pe linia orizontului meu îngădit
și că privirea ei fusese menită să spele
de la Crăciun până la Bobotează
emoticoanele de pe Facebook
de neputințe și de păcate

Femeia senegaleză

altcineva îi duce cocoașa
altcineva îi poartă coarnele

ea umblă dreaptă teatrală în boubou-l cel nou
păpușă pe tocuri prin gropile zilei
pretinde atenție și respect
dar speră să ia un preț dublu
pe nimicurile pe care le vinde
vrea să câștige timp să-și îndese
firele telefonului cât mai adânc în urechi
ca să asculte muzică și palavre
orice numai s-o îndepărteze de lume
s-o adoarmă cu palmele-n poală
pe marginea patului pe-un colț de scaun
sau cu mâinile-ntinse cu marfa pe creștet
pe marginea drumului sub soare în praf
nevinovată vigilentă antrenată și gata
să-și intre în orice clipă în rol
să zâmbească să reproșeze să umple scena
să-ți ceară prețuire pentru tot neamul

va fi mulțumită cu câteva mii
doar pentru sufletul ei – o răsplată
ascunsă de ochii aceleia care-i duce
ca o sclavă cuminte cocoașa
și-i poartă de ani buni coarnele

Frig african

negura șuieră pe sub arbori de foc
se grăbește să-și schimbe țoalele
în curtea din spate și se-apucă să bată toaca
la poartă pândind coloana oficială

în februarie mor iezii de frig
mamele lor se mută pe un alt șantier
să rumege pungi de plastic
și cutii de carton cu alte mame înlăcrămate
pe care nu le-a învățat încă viața
să-și învăluie umerii cu lălăituri și lozinci
să protesteze împotriva guvernului
să behăie Y'en a Marre, la televiziunea de seară ■

Continuare din p. 5

Selecția, deci, era foarte dură. Nu e de mirare că mulți din generația mea ocupă azi poziții meritorii – pentru că erau pur și simplu buni. Existau și atunci profitori „politici”, dar totodată regimul, care oricum pierdea teren, căuta buni profesioniști. Din păcate, așa zice că după 1990 selecția s-a mai pervertit, doctoratele au ajuns o afacere sordidă, politizarea e uneori aberantă, iar România va trebui să instituie meritocrația – altfel vor urma vremuri grele.

Pe 19 decembrie am avut un examen din sesiunea de iarnă, la exigentul profesor, eminent bizantinolog, Stelian Brezeanu. Cu toții știam ce se întâmplă la Timișoara și șușoteam între noi. A doua zi eu am plecat cu trenul spre

Craiova, dar alți colegi chiar au ieșit pe străzi, cu mult înaintea mea. Și eu am ieșit pe stradă cu un steag, la Craiova, dar era 22 decembrie. Iar a doua zi, pe 23 decembrie, am debutat în presa locală de mare tiraj, cu un articol scris în seara precedentă, pe o masă plină de scrum de la Casa Studenților din Craiova (unde am stat câteva nopți, spre disperarea alor mei, ca să luptăm cu „teroriștii” despre care ni se spunea la TV).

Pe 14 iunie '90, când deja veniseră minierii în București, noi aveam examen cu excelentul profesor Andrei Pippidi. Iar minierii deja mișunau prin facultate, prin toată clădirea din Piața Universității și prin Facultatea de Arhitectură. Câțiva mineri au intrat și în sala noastră de

examen – numai că dl Pippidi, foarte calm, le-a zis: *Dvs. ce căutați aici?! Vă rog poftiți afară! Aici are loc o sesiune de examen! Poftiți afară, mulțumesc de vizită!* Iar amărății de mineri, unii dintre ei surprinși de atâtea cuvinte noi, au plecat. Așa am scăpat. Dacă ne prindeau fără profesor, probabil ne băteau – cum i-au bătut pe studenții de la Arhitectură. Oricum, examenul nostru s-a amânat și fiecare s-a pus la adăpost. Eu m-am dus spre clădirea Radio România de pe fostul Nuferilor/actual Berthelot, culmea e că aveam acolo o întâlnire chiar în acea zi. Pasiunea mea pentru a deveni tot mai puternică. ■

(fragmente dintr-un dialog cu jurnalista
Simona Chițan, apărut în ziarul „Adevărul”)

Bio-Poezie (III)

Andrei
CODRESCU

In 1965 era vorba să debutez în colecția „Luceafărul” unde contemporanii mei, Ion Pop, Ion Dumitru, Ioan Alexandru, își adunaseră primele poezii. În loc de debut am emigrat din România. Am încredințat carnetul meu de poezii unui prieten al mamei, un tipograf german care urma să emigreze din Sibiu un an după noi. Existau reguli precise despre ce se putea lua din țară pe vremea aceea: un geamantan cu haine. Auzisem că fotografii, cărți și manuscrise erau interzise...

Într-o zi furtunoasă de toamnă în San Francisco, carnetul din România (1962-1965) a sosit prin poștă din Germania. Tipograful sibian, colegul mamei, se ținuse de cuvânt, deși plecarea lui din România fusese amân timeră câțiva ani. Nu mai scriam în limba română, dar poeziile și observațiile mele din adolescență emanau prospețime. Am copiat câteva poezii din acest carnet, și am adăugat ce am găsit din poeziile scrise pe românește la Napoli, Roma, Detroit și New York în 1965-'67. Am trimis manuscrisul lui Ștefan Baci u, editorul revistei „Mele”, cu care corespondam. Baci u mi-a propus să publicăm o carte la Editura Mele. Am selecționat împreună din poezii, el a scris o prefață frumoasă. Publicarea a fost programată. Am numit colecția *Instrumentul Negru*. N-a fost să fie. În 1993 Ștefan Baci u a murit în Honolulu. *Instrumentul Negru* a zăcut ani de zile prin turnurile mele de hârtie. După trecerea din viață a lui Baci u, nu m-a preocupat, am uitat de manuscris. În 2005, Carmen Firan, poet și bun prieten, a citit manuscrisul. Entuziasmată, m-a convins (sau m-a forțat, cu genul ei de persuasiune elegantă) să-l trimit la Editura Scrisul Românesc, condusă de d-l profesor Florea Firan. În 2006, debutul meu întârziat, *Instrumentul Negru, poezii 1965-1968* a fost publicat. Scrie Ștefan Baci u în prefață: „...poetul plecat din Sibiu, la sfârșitul copilăriei, se reîntoarce în duh și cuvânt, ca bărbat, ca să reafirme cu o forță și o mînie care îi aparțin ca două decorații, puterea atotprezentă a limbii românești...”

*

În 1965 două personaje s-au născut în exil în Italia, așteptând vizele americane: „Andrei Codrescu”, pe care l-am botezat în Roma, și poeta „Maria Parfenie”. E clar din poeziile culese în *Instrumentul Negru* care poezii sunt ale lui Andrei Codrescu și care ale Mariei Parfenie. În acest volum se vede că mă pregătesc pentru un salt într-o altă limbă (deghizat într-un salt din masculin în feminin): poeziile sunt mai triste și mai românești decât ar fi fost dacă le-aș fi scris în România. Codrescu și Parfenie au publicat în revistele românești din exil: „Limite”, „Mele”, „Destin”,

„Revista Fundațiilor Regale”. În Roma am scris pe șervețele la restaurantul Pepino lângă Piazza di Spagna. Intrasem într-o perioadă dadaistă, citind pe Tristan Tzara. Eram sărac lipit pământului.

Maria Parfenie

Am întâlnit-o pe poeta Renata Pescanti Botti la sediul unei reviste literare în Roma. Ea mi-a dăruit volumul ei de poezii, *Poesie Scelte*. Poeziile Renatei erau scurte, cu mari margini albe pe fiecare pagină. Am scris poezii pe aceste margini, citind din când în când și poeziile Renatei pe care le-am mutilat „artistic”, ștergând cuvinte și suprapunând desene cu un pix negru. După un timp am transformat întreaga carte italiană într-o carte-artă de poezii românești.

Când am ajuns în America în martie 1966 am obținut două pixuri colorate, unul verde și unul albastru. Am folosit culorile pe ultimele pagini din *Poesie Scelte* și am scris ultimele mele poezii românești în New York la cafeneaua Figaro în Greenwich Village. La un moment dat am uitat cartea Renatei pe masă la Figaro. Avusesem deja pierderi care mă dezamăgisera așa de mult că aproape m-am lăsat de scris: primul meu jurnal, carnetul cu poezii lăsate tipografului german, și acum cartea Renatei Pescanti Botti. Mai aveam încă poezii pe șervețelele mototolite de la restaurantul Pepino din Roma, pătate cu sos roșu și vin, dar nu mare lucru. Am încercat

să rescriu din memorie, dar fără obiectul care le provocase, poeziile sunau golite. Am tânjit după cartea desfigurată și scrijelită pe margini a d-nei Botti.

În 2006 am primit un email de la David Faulds, bibliotecar la Emory University în Atlanta. Un colecționar donase mii de cărți bibliotecii universitare. Între ele D-l Faulds a descoperit o carte ciudată. Cartea era în italiană, dar notițele de pe margini păreau scrise într-o limbă care, bănuia Faulds, ar fi limba română. Eu fiind singurul român despre care auzise (la National Public Radio), David Faulds mă ruga să clarific. Surpriza a fost mare. Țasta era carnetul meu improvizat din cartea italiană a Renatei Pescanti Botti, revenit după o jumătate de secol! Nu-mi aminteam aproape nimic din ce măzgălisem atunci pe margini. Dar ce măzgălisem a fost (pentru mine) o revelație. Încet și zgârcit, mi se dădeau înapoi creațiile timpurii.

Prieten bun, poeta Ruxandra Cesereanu, i-a stărnit interesul lui Nicole Tzone, fondatorul Editurii Vinea, pentru un proiect unic. Cartea-artă revenită din timp (mijlocul secolului XX) de la librarul David Faulds de la (M) Emory University a fost transcrisă, fotografiată, expeditată prin internet, tipărită și publicată în România cu viteza luminii de Editura Vinea, în 30 de zile! Bibliotecarul David Faulds a trimis în două zile copii PDF pe care le-am citit și descifrat în același timp cu editorul; Ruxandra a verificat, citit și scris o prefață splendidă. N-am dormit nopți întregi. Am lucrat într-un tempo care, cred, a stabilit un nou record.

Cartea, numită după titlul unei poezii, *Femeia Neagră a unui culcuș de hoți*, conține patru secțiuni: prima parte este textul poeziilor culese și transcrise de pe margini (cu excepția câtorva rânduri ilegibile din scrisul meu de mână din 1965); „ediția anastatică”, o secțiune care reproduce în întregime cartea-carnet, fidelă originalului, cu toate desenele, măzgălele și versurile adolescentului proaspăt plecat din țara natală, și o secțiune de fotografii, un pliant vizual al poetului la vârste diferite. Cartea este plină de la prima până la ultima pagină de intervențiile grafice și lirice ale tânărului poet care devenise Andrei Codrescu și care își asumă din când în când vocea unei femei (Maria Parfenie). *Femeia neagră a unui culcuș de hoți* absoarbe prin ștergeri, aditii și rescrieri poeziile Renatei Pescanti Botti, care se pot citi în filigran. E posibil ca poeziile Renatei să iasă și ele la suprafață așa cum a ieșit cartea mea din M(Emory). ■

(Va urma)

(Din vol. *Bio-Poezie* în curs de apariție)

Retrocritica

Ioan
LASCU

O literatură a fantasticului

In cartea de referință – În inima fantasticului – Roger Caillois arată că literatura de gen nu este numai terifiantă, poetic-visătoare, ci și ironică. *Pierderea respirației* de E. A. Poe este o transpunere în registru grotesc a umbrei pierdute de Peter Schlemihl, iar *Nasul* de Gogol satirizează sciziunea personalității, motivul dublului, printr-o pierdere anatomică derizorie a organului olfactiv. Acesta se deghizează într-un personaj în toată legea, un dublu al eroului: se ascunde în această situație o ironie a fantasticului, dar și un fantastic al ironiei. Râsul nu e numai inocent ci adesea „vine din ideea propriei tale superiorități [...]”. Ori e un fapt notoriu că toți nebunii din spitale au ideea propriei lor notorietăți dezvoltată peste măsură. N-am văzut nebuni din umilință. Observați că râsul este una din expresiile cele mai frecvente și mai numeroase ale nebuniei”, comentează Baudelaire în *De l'essence du rire*, citând o maximă cu valoare de punct de plecare: „Întelepciunea nu râde decât cutremurându-se.”

Resorturile fantasticului sunt camuflate în propriul sistem al conștiinței noastre. Nu e nevoie să credem în existența reală, obiectivă, a plâsmuirilor fantastice, însă, prin apariția lor, ele violează codul realității, stârnind teama că fragilitatea propriului nostru sistem nervos ar fi generatoare de fantasmе, viziuni, năluciri. Un resort declanșator al fantasticului ar fi așadar chiar teama față de prezența virtuală a acestora. Matei Călinescu afirma că avem de a face cu o operă fantastică ori de câte ori resimțim senzația că ne aflăm în *prezența incompreensibilului*. De la anumite coordonate încolo proza este un domeniu legitim al fantasticului ce are nevoie de o construcție în ordinea semnificației îndeobște acceptată pentru ca o ruptură – loc de infiltrare a ininteligibilului – să se poată produce. Fantasticul este în multe puncte confîn cu poezia, însă poezia este o fisură fără ziduri, în timp ce proza realistă, un teren de pregătire întru contrazicerea credulității în ordinea realului, este un zid fără fisuri.

În altă carte R. Caillois urmărește evoluția literaturii pe traiectul *De la basm la povestirea științifico-fantastică* (1958). O abordare detaliată, cum este și firesc, este acordată *feericului*. Acesta este perfect compatibil cu „un univers miraculos care i se suprapune lumii reale fără să-i pricinuiască vreun prejudiciu sau să-i distrugă coerența. Fantasticul, dimpotrivă, vedește o amenințare, o ruptură, o rupere insolită, aproape insuportabilă, în lumea reală.” Teoreticianul francez subliniază că acțiunea basmului se desfășoară „într-o lume unde minunea este un fapt obișnuit, iar magia e lege. Aici supranaturalul nu îngrozește și nici măcar nu uimește [...], nu încalcă nicio regulă [...]; e chiar ordinea sau mai degrabă absența ordinii lucrurilor.” Lumea fermecătoare a basmului

este plină de armonie, fără contradicții, și totuși bogată în peripeții, căci se insistă și aici (mai exact spus: îndeosebi aici) pe lupta dintre bine și rău. În domeniul fantasticului, dimpotrivă, supranaturalul apare ca o spărtură în coerența universului. Imposibilul își face apariția pe neașteptate într-o lume în care imposibilul nu poate prin definiție interveni.

O a doua opoziție se relevă prin faptul că în basme se manifestă o preferință, în marea majoritate a cazurilor, pentru un deznodământ fericit, un *happy-end*. Prin comparație, povestirile fantastice reclamă o atmosferă de groază și se încheie printr-o întâmplare sinistă care provoacă moartea, dispariția sau condamnarea eroului. Fantasticul, ca și creație, este ulterior feeriei întrucât se naște atunci când oricine, după triumful unor concepții științifice asupra ordinii raționale și necesare a fenomenelor, este mai mult ori mai puțin convins de imposibilitatea miracolului. Miracolul stârnește frică numai pentru că știința îl exclude și conduce la considerarea lui drept imposibil, terifiant. O notă în plus: feeria nu exclude misterul în timp ce fantasticul este de neconceput într-un univers miraculos. Încă de la început feeria este o poveste situată în universul fictiv al vrăjitorilor și al duhurilor. Vizavi de lumea îndepărtată, fluidă dar etanșă, fără comunicare cu realitatea cotidiană, spiritul matur nu conștientizează că ar putea evada vreodată. Fantasticul presupune durabilitatea lumii reale, dar numai pentru a o distruge și mai mult: fenomenul esențialmente specific al fantasticului este apariția fantasmelor, a fantomelor, în inima unui univers perfect determinat, în cadrul căruia se dă crezare excluderii definitive a misterului – aparițiile sunt de neînțeles, terifiante și totdeauna funeste.

Mai multe sunt principiile pe care se întemeiază construcția povestirilor fantastice. Astfel elementul fantastic nu se insinuează decât în aparențele supranaturalului, dar sinistrele fantome au la origine doar niște trucuri perfect omenști. Elementul fantastic este de esență pur psihologică, având în vedere că este vorba de un vis, de o halucinație sau de un delir. În a treia categorie de (pseudo)fantastic sunt cuprinse creațiile literare în care autorul recurge la o anomalie sau monstruoșitate prin care amplifică până la proporții înspăimântătoare, oribile, o specie de viețuitoare, un exemplu în acest sens fiind *Metamorfoza* lui Franz Kafka. În al patrulea rând, nașterea elementului fantastic este facilitată de invenții ale științei care provoacă,

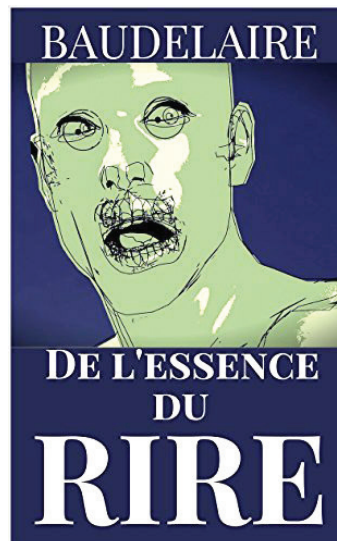
fie de la distanță, fie prin contact direct, tot felul de unde și radiații, dispozitive sofisticate ce îngăduie extragerea sufletelor, a viselor, a emoțiilor, elixire și alte licori cu efecte miraculoase. *Ucenicul vrăjitor* de Goethe, *Culoarea căzută din cer* de Howard Phillips Lovecraft sau *Frankenstein* de Mary Shelley ilustrează această

categorie. Elementele fantastice sunt introduse, în alte cazuri, prin utilizarea datelor furnizate de științele psihologice, telepatie, spiritism, hipnotism, levitație sau vise premonitorii.

Povestirile fantastice nu își propun câtuși de puțin să acrediteze fenomenele oculte și spiritele funeste. Este o chestiune de bun simț ca scriitorii care pun în scenă astfel de elemente să nu creadă în fantezmele pe care le imaginează. Imposibilitățile evidente și absolute capabile să zdruncine legile fundamentale consacrate de știință, ce guver-

nează materia și viața, sunt limitate. Dintre cele ce se pretează unor exemplificări ar fi pactul cu diavolul al cărui model este Faust. Este de menționat aici *Extraordinara povestire a lui Peter Schlemihl* de Chamisso. După aceea, sufletul supus la chinuri care pretinde, pentru odihna sa, ca o anumită acțiune să se îndeplinească: un mort revine pe pământ ca să-și persecute ucigașul, un exemplu potrivit fiind *Mantaua* lui Gogol. O pedeapsă ce trebuie aplicată leagă o fantomă de locul unde a săvârșit o fărâdelege. Moartea se ivește sub înfățișarea unei persoane care se preumblă printre cei vii precum în *Fantoma morții roșii* de E.A. Poe. „Lucrul” indefinibil și invizibil, care are greutate, e prezent sau face rău, capodopera inegalabilă fiind *Horla* de Maupassant. Statuia, manechinul, armura, automatul se însuflețesc subit și capătă o independență înfricoșătoare ca în *Isabella în Egipt* de Achim von Arnim. Oprirea sau repetarea în timp, la intervale de minute sau de secole, aceleași fapte re-producându-se în aceeași ordine, sunt alte trucuri, așa cum face Poe, e adevărat că mai timid, în *Prăbușirea Casei Usher*. Se pot adăuga femeia-fantomă, seducătoare și funestă, sau camera, etajul, casa ori strada dispărute din spațiu.

Rățiunea de a exista a povestirii fantastice constă în *estetizarea fricii*. Este instrumentat un joc seducător, un soi de pariu cu invizibilul în care, de fapt, nu crezi, care e puțin probabil să survină pentru a reclama ceea ce, chipurile, i se cuvine. „Credeti în fantome?”, a fost întrebată Doamna du Deffand (1696-1780), care a răspuns: „Nu, dar mi-e frică de ele!” Paradoxal sau nu, fantomele există în psihicul nostru, în povestirile fantastice, dar arareori în basme. ■

Mihai
ENE

Călătorii livrești

Fără-ndoială, pandemia ne-a afectat viața tuturor. De la incertitudinea care domină viitorul apropiat până la măsurile de protecție, uneori intempestive și haotice, gândurile și activitățile noastre stau încă sub spectrul acestui virus încă destul de enigmatic. Astfel, vara aceasta călătoriile au fost în multe cazuri suprimate, locurile dezirabile pe care pasul nostru ar fi vrut să le străbată trebuind să mai aștepte o vreme, sperăm că nu prea îndelungată. Totuși, nu am abandonat definitiv ideea călătoriei, m-am repliat, ca și cu alte ocazii, înspre ceea ce poate oferi lectura, nu chiar o palidă consolare, ci mai degrabă un festin, chiar dacă desfășurat cu ajutorul imaginației și receptat prin experiența altcuiva.

În ultimii ani s-au tradus și la noi câțiva autori de cărți de călătorie, care au impus de-a lungul vremii scrieri devenite repere în acest gen care nu ocupă de obicei prim-planul preocupărilor exegetice. Și ce moment mai potrivit este să parcurgi spații atât de diverse, întâlniri culturale atât de variate și aventuri atât de uimitoare sau amuzante, decât perioada când nu poți ajunge fizic în aproape niciunul dintre aceste locuri?!

Unul dintre acești autori este Bill Bryson, american mutat în Anglia, ale cărui notații de călătorie publicate în special în anii '90 povestesc diversele sale peregrinări prin Europa (*Călătorii prin Europa*), SUA (*Însemnări dintr-o țară mare. Visul american văzut de aproape*), UK (*Însemnări de pe o insulă mică*) ori Australia (*De cealaltă parte a lumii. Călătorind prin Australia*), cu un amestec de ironie inteligentă și sarcasm cinic. De asemenea, Bill Bryson mai este autorul unor cărți extrem de bine primite de către publicul larg, precum *Despre toate, pe scurt. De la Big Bang la ADN, Acasă. O istorie a vieții private, 1927. O vară care a schimbat lumea* etc.

Mă voi opri la *Călătorii prin Europa*, publicată inițial în 1992, care descrie o aventură prin țările europene reluată după 20 de ani, prima dată din 1972. De la punctul cel mai

nordic, Hammerfest, în care ajunge cu scopul de a vedea celebra auroră boreală, trecând prin Paris, Bruxelles, alte orașe belgiene, apoi germane și nordice, coborând spre sud, în Italia, Elveția, Austria, Iugoslavia și ajungând până la Istanbul, Bill Bryson nu se rezumă niciodată să descrie

pitorescul, ineditul sau atracțiile turistice ale locurilor pe care le străbate, deși asemenea notații sau date sunt strecurate abil în text, ci personalizează enorm experiențele, povestește tot ceea ce i se pare straniu, tot ceea ce i se întâmplă ieșit din comun și mai ales observă oamenii și mentalitățile. Nimeni nu iese bine și nimic nu este iertat. De la stereotipurile culturale, pe care le reconfirmă, până la detaliul interesant sau scandalos, de la diversele persoane cu care interacționează și care aproape

mereu au anumite deficiențe comportamentale, până la revelațiile sau, dimpotrivă, dezamăgirile punctuale, totul pare o aventură picarescă, în care autorul este urmărit de ghinion, debusolat sau doar „victimă” – uneori fericită – a multiplelor contexte locale. Totul însă este interpretat în cheie funambulescă, uneori exagerat până la limita imaginației, alteori tratat în cheie minoră, ridiculizat și redus la neant. Multe dintre remarcile sale nu cred că ar mai putea fi publicate astăzi în Occident decât cu mari dificultăți, pentru că tot ceea ce nu se poate spune despre Bill Bryson este că ar fi „corect politic”. Dimpotrivă, el forjează în stereotipuri, amendează sarcastic diverse aspecte generice sau particulare, precum caracterul insuportabil al francezilor, dar toate acestea sunt voite exacerbate, cu scopul de a amuza și a face mai digerabile anumite informații pe care le notează cât se poate de serios, privitor la muzee, arhitectură, restaurante, locuri de agrement, devenirea unor orașe în timp, diverse atracții

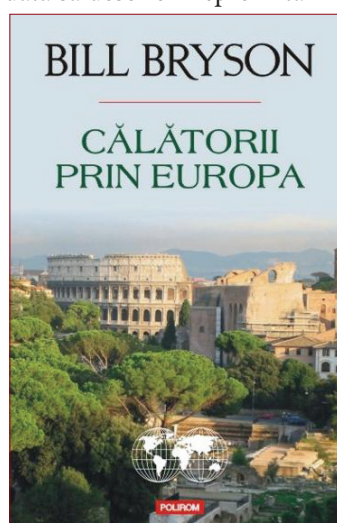
turistice, pe care uneori le pune în valoare, alteori le deconstruiește.

Ceea ce trebuie să înțeleagă de la început oricine deschide cărțile lui Bill Bryson este că scrierile lui sunt foarte personale, ele nu reprezintă nici notații pentru ghiduri turistice,

nici exaltări provinciale în fața măreției tradiției și a reușitelor umanității (deși nu se sfiește niciodată să-și exprime admirația sau surpriza atunci când simte nevoia), nici măcar un parcurs sistematic, pentru că „ratează” multe dintre spațiile europene importante, precum Peninsula Iberică, Rusia și Europa de Est, cu excepția Iugoslaviei. Toate afirmațiile sale trebuie luate *cum grano salis*, căci dincolo de poveștile amuzante și de considerațiile cu care poți sau nu să fii de acord,

cel mai savuros este stilul său. Este aproape imposibil să nu te trezești zâmbind sau chiar să nu te poți abține să bufnești în râs aproape pe fiecare pagină.

Unul dintre deliciile lecturii însă îl reprezintă confruntarea cu propriile experiențe sau aspirații de călătorie. Uneori te surprinzi să constăți că anumite observații coincid cu propriile constatări din locurile respective sau, dimpotrivă, te bucuri că nu ai trecut prin experiențele sale. Mie personal mi-a accentuat și mai mult dorința de a vedea anumite orașe, țări în care nu am ajuns, precum Elveția sau Turcia, dar și de a revedea orașe ca cele italiene, eternul Paris sau Viena. Și dacă v-ați plictisit de Europa, vă așteaptă însemnările despre SUA sau Australia, cel puțin la fel de savuroase... Căci inteligența, umorul, ironia, știința de a scrie fermecător și de a te surprinde pe care le posedă Bill Bryson fac din scrierile sale unele dintre cele mai plăcute lecturi de vacanță pe care vi le puteți imagina. ■

Colocviile
Scrisul Românesc – 2020

*Viitorul culturii
în era post-pandemică*

Anul acesta *Colocviile Scrisul Românesc* se vor desfășura în luna decembrie sub genericul *Viitorul culturii în era post-pandemică*.

Experiență unică în istoria modernă, perioada de izolare și deconectare de la viața socială creată de pandemia COVID-19, a dezvoltat moduri noi de comunicare și noi căi de acces la cultură.

Viața așa cum o știam ni s-a schimbat drastic peste noapte. Cu teatrele și galeriile închise, cu sălile de spectacol și concerte cufundate în tăcere, cu librăriile și bibliotecile ferecate, cu toate evenimentele culturale anulate, de la festivaluri de literatură, teatru, muzică, lansări de carte, la conferințe internaționale și târguri de carte, viața culturală a amuțit și ea. Dar toate s-au mutat on line, realitatea virtuală a luat locul noii normalități iar telefonul celular, tableta,

Internetul au devenit unelte indispensabile în legătura cu lumea.

În izolare, pentru multe luni, am căutat să rămânem în legătură unii cu alții pe telefon, platforme sociale și Zoom, am avut poate timp pentru a viziona spectacole celebre online, a face tururi de muzee online, a participa la manifestări culturale virtuale. Unii scriitori și-au ținut jurnale de carantină, alții au scris poezie și eseu, alții și-au dedicat timpul lecturii încercând să depășească impasul și să umple golul instaurat de restricțiile de socializare și manifestare. Cultura însăși a suferit un proces de reformare și reformulare sub ochii noștri. Care este impactul pandemiei asupra viitorului vieții culturale, a literaturii și artelor, odată cu revenirea la o normalitate nouă, diferită de cea în care am trăit? ■

Red.